

ТМ	Г. XXVII	Бр. 3	Стр. 503 - 506	Ниш	јул - септембар	2003.
----	----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

Приказ дела
Примљено: 26.05.2003.

Ирена Вељковић

НАЗАРЕНИ – ЈЕВРЕЈСКИ ХРИШЋАНИ*

У новијој стручној литератури се све више, чини се, подстакнути проблемом верске толеранције, појављују наслови који упућују на различите верске заједнице и њихову распрострањеност на нашим просторима. Међутим, мало је (тачније, скоро нимало) новијих радова који су на један целовит и научан начин обрадили једну од најстаријих и најпрогоњенијих верских заједница на нашим просторима – хришћанску назаренску заједницу. Студија етнолога *Сање Ђорђевић*, под називом *Хришћанска назаренска заједница*, представља значајан допринос, како мултидисциплинарном и научном приступу изучавања верских заједница, тако свакако и упознавању са историјским развојем, основним начелима, принципима, догматиком и обредном верском праксом ове прве протестантске заједнице на нашим просторима.

Назарени су се појавили као прва протестантска верска заједница међу Србима у другој половини 19. века. Када су се средином прошлог века појавили у нашим крајевима назарени су наишли на велики отпор власти. Основни разлог било је учење назарена по коме они нису прихватили заклетву нити оружје.

Оснивач назаренске заједнице је Швајцарац Самуило Хенрик Фрелих, бивши лутерански пастор који је у граду Лајтвилу основао свету општину од 33 члана. Из Швајцарске су назаренство пренели браћа Јосип и Бела Хемпшеји, док је по Срему почело да се шири 1865. године. Први проповедник био је по историјским изворима Мата Ребрић, који је по крштењу био католик. Према једној статистици из 1898. године у Угарској је било око 10 хиљада назарена од којих су њих 4460 били Срби. Неки извори наводе да је извесне симпатије према назаренима имао је и Јован Јовановић-Змај, који је препевао основну назаренску песмарицу "Харфа Сиона" која се користи у

Рад са пројекта *Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције* (1310), који се реализује у Институту за социологију Филозофског факултета у Нишу а финансира га Министарство за науку, технологије и развој Републике Србије.

* Сања Ђорђевић, *Хришћанска назаренска заједница*, ЈУНИР/Пунта, Ниш, 2003.

богослужбене сврхе, али се касније из непознатих разлога писмено покајао због свог превода.

Назарени се труде да свој живот максимално прилагоде порукама Светог писма. У том смислу највише уважавају поруке Новог завета, јер је Стари завет за назарене "само сен и сенка", пошто је "стварност дошла са Новим заветом". Основна забрана која одликује назарене је неприхватање колективних забава и провода. Они не иду у позориште, на концерте, у биоскопе. Већина назарена у својој кући не држи телевизор, док мањи део гледа програма али само образовне и информативне емисије. Дуван и алкохол су непожељни. Назарени не практикују бучне свадбе. Сви сватови морају да буду под кровом невестине или младожењине куће, нема гласне песме нити халабуке. Инсистира се на скромности и смерности. Назаренке морају бити конвенционално одевене и на јавним местима не смеју бити гологлаве.

Код назарена је многоженство строго забрањено. Ако се неко ипак разведе, забрањено је да се поново ожени или уда. Исто важи и за удовце и удовице. Непридржавање ове забране повлачи веома строгу казну искључења из заједнице. Они такође имају обавезу рађања, тако да њихове породице, по правилу имају доста деце. Назарен ће се оженили или удати искључиво за припадника своје верске заједнице, али за децу није обавезно да следе веру својих родитеља.

Назарени сматрају да члан њихове цркве може бити само праведан човек. Као и остали хришћани протестантског крила крштавају само одрасле особе и то урањањем у воду. Веома је распрострањен обичај крштавања на отвореном простору у реци или језеру. Међу члановима назаренске скупштине наглашена је узајамност и солидарност. Чланови скупштине се међусобно помажу али такође воде рачуна о правилном и богоугодном понашању сваког од њих. Међусобно се поздрављају поздравом "Господ" што је скраћеница поруке "Господ да те благослови и сачува за живот вечни". На челу скупштине је старешина. То је чин који остаје до смрти носиоца а стице се примерним и богоугодним животом као и одличним познавањем Светог писма. Старешина је и највиши чин међу назаренима. Нижи чиновници су помоћник старешине и слуга тј. проповедник.

Припадници назаренске верске заједнице не публикују верску литературу нити било који други материјал који се односи на живот заједнице. Све је засновано на предању а о исправности тумачење новозаветних порука и чистоти догме, старају се старешине. Центар Назаренске хришћанске заједнице у нашој земљи се налази у Новом Саду где и заседа Скуп старешина. Сваке друге године одржава се братска скупштина која представља скуп браће тј. обичних чланова заједнице и слугу тј. проповедника и старешина.

Од свих празника, назарени обележавају само Божић, Ускрс и Духове. Божић славе као догађај а не као дан тако да се богослужење на Божић не разликује од обичног недељног богослужења. У породици се овај дан не слави на нарочит начин, осим што многи имају обичај да оду у госте код своје сабраће. Седељке у кући неког од чланова назаренске заједнице је једина забава на коју пристају.

Сваки прекршај појединог члана разматра цела скупштина. Она одлучује и о казни која може бити обавеза грешника да после службе излази напоље јер му је ускраћено право да учествује у животу заједнице. То може

трајати и по неколико година док кажњеник "не победи себе". Најтежа казна је искључење из заједнице.

Историја показује да држава према назаренима није била нарочито благонаклона. У најновије време назарени не долазе под удар закона ако одбију да служе војни рок. Раније су казне биле ригорозне. Извори показују да је извесни назаренац – Макса Шипош за време краљевине Југославије због својих верских уверења робовао 9 година и 10 месеци. После рата назарени су, као и припадници других верских заједница, били у немилости тадашње власти.

Студија Сање Ђорђевић *Хришћанска назаренска заједница* је настала претежно као резултат теренског истраживања ове верске заједнице у Земуну. Обрађује је на целовит начин кроз четири аспекта егзистенције: кроз историјски аспект постојања назарена на нашим просторима, кроз елементе назаренске догматике, кроз обредне ритуале и праксу и, на крају, кроз социјалну структуру њених припадника.

У првом делу студије, аутор се позива на историјске изворе настанка назаренства, његовог ширења на нашим просторима названог "златно доба назаренства" (од 60-их година 19. века па све до почетка Првог светског рата) до тзв. периода "стагнације назаренства" које је наступило између два светска рата. Студија систематски обрађује значај појединих процеса који су пратили назаренску заједницу у историјским оквирима као и бројне факторе духовне, политичке, социјалне, психолошке и онтолошке природе који су довели до оживљавања принципа живота ране хришћанске цркве а касније и до његове стагнације. "Јасно је да одређени чиниоци, смештени у један историјско-социјални контекст, делују на средину као фактори напретка и развоја, а смештени у другачији контекст глобалног историјско-социјалног оквира, представљају факторе који условљавају супротан процес – процес опадања и стагнације те средине" (стр. 18).

Обрађујући елементе назаренске догматике, аутор је настојао да базичне доктрине хришћанске назаренске заједнице приближи читаоцу бројним примерима како верници то практично манифестују, односно како се понашају у датој ситуацији и колико су у томе доследни. Обредна пракса назаренске заједнице је описана кроз процес иницијације – крштења, "вечере господње", назаренско поимање аскетизма, одбацивање било какве приватне или јавне заклетве, богослужење у назаренској заједници, молитве итд. Овде долази до изражаја ауторово познавање доктринарног поља и верске праксе других верских заједница протестантске оријентације, што се огледа у упоредном приказу симболике и значаја наведених обреда у јудаизму, православљу, римокатолицизму и појединим заједницама протестантске оријентације попут баптизма и адвентизма. Сликвито је приказан и детаљно описан ток и садржај богослужбене проповеди и молитве назаренске заједнице у Земунској и Београдској "скупштини". Интересантним се чини запажање да су из елемената богослужења (проповеди и молитве, певање духовне песме) потпуно искључени женски чланови заједнице. Када се узме у обзир резултати истраживања социјалне структуре и односа унутар назаренске заједнице, аутор се позива на историјске изворе настанка назаренства, његовог ширења на нашим просторима названог "златно доба назаренства" (од 60-их година 19. века па све до почетка Првог светског рата) до тзв. периода "стагнације назаренства" које је наступило између два светска рата. Студија систематски обрађује значај појединих процеса који су пратили назаренску заједницу у историјским оквирима као и бројне факторе духовне, политичке, социјалне, психолошке и онтолошке природе који су довели до оживљавања принципа живота ране хришћанске цркве а касније и до његове стагнације. "Јасно је да одређени чиниоци, смештени у један историјско-социјални контекст, делују на средину као фактори напретка и развоја, а смештени у другачији контекст глобалног историјско-социјалног оквира, представљају факторе који условљавају супротан процес – процес опадања и стагнације те средине" (стр. 18).

ренске заједнице, може се извући закључак да је улога жене у назаренској заједници крајње минимизирана. Значајно је такође нагласити да "...назарени у принципу одбацују све облике како световне тако и духовне литературе, сматрајући Библију за једини и довољни извор целокупног богослужбено-проповедног и духовног живота. Садржај богослужбене проповеди јесте веома упрошћена и једноставна интерпретација библијског текста. Разумљиво је да се изнете чињенице рефлектују и на социјални ниво. То подразумева нижи културно-образовни ниво чланства назаренске заједнице" (стр. 40).

У оквиру разматрања социјалних односа, приказана је друштвена структура чланова назаренске заједнице у Земуну. Аутор је навео податке који се тичу старосне, полне, образовне и професионалне структуре чланова заједнице, њихову бројност и културни профил. Оно што је карактеристично за чланове назаренске заједнице је да они своју припадност назаренској заједници означавају као примарни задатак у свом животу. Разматрани су и разлози који су појединца могли да наведу да приступи назаренској заједници, мотиви, ниво потреба које верници остварују кроз припадност, степен афирмације сопствене личности и други аспекти. Сви побројани елементи су на крају учествовали у ауторовом креирању социјално-психолошког профила личности који приступа назаренској заједници.

Овај рад представља храбар и нимало лак покушај саживљавања са једном, релативно затвореном и у великом степену изолованом верском заједницом која има своју прошлост и која датира на нашим просторима још од 19. века. Уз прецизније дефинисане методолошке поставке, рад би могао да има велики емпиријски значај. Ова студија свакако представља велики подстицај, али и етнолошки, социолошки и антрополошки допринос очувању и писменом регистровању онога што чини нашу културну и историјску баштину, па макар то било и ван окриља званичног духовног живота.